

Luceafărul

A. MUȘU

280091

BCU Cluj Central University Library Cluj

Anul VIII.

Nr. 1.

Sibiu, 1 Ian. 1909.

Nr. Abonament: 370

Austro-Ungaria:

România:

1 an . . . 12 cor.

1 an . . . 16 cor.

Ed. de lux 20 "

Ed. de lux 25 "

6 luni . . . 6 "

6 luni . . . 8 "

Ed. de lux 10 "

Ed. de lux 13 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor., în România și în Străinătate: 1 an 14 cor.

SUMARUL.

I. Agârbiceanu . De sărbători.
 Octavian Goga . Mi-a bătut un moș la poartă
 (poezie).
 Octavian Goga . Ești singură (poezie).
 Ioan Adam . N'a fost întâmplare.
 I. U. Soricu . . . Solii (poezie).
 G. Rotică . . . Strofe de amarg (poezie).
 G. Bogdan-Duică . Corespondență din București.
 Mărul. Ultimul vlăstar. Ion
 Dragoslav. Isabela Sadoveanu-
 Evan.
 * * * Pagini străine: Alphonse Dau-
 det. Stelele.

De pe Olt . . . Din Popor (poezie).
 Oct. C. Tăslăuana Expoziții de copii.
 Dări de seamă: Pompiliu Pârvescu: Hora din
 Cartal. — N. Dunăreanu: Răs-
 plata. — George Marna: Ar-
 cheologia clasică și rostul ei
 la noi.
 Cronică: . . . Nașterea Domnului. Scrisoare
 din Bosnia. „Mărul”. Confe-
 rințele și seratele Asociației.
 Fond cultural. — Știri.

Ilustrațiuni: Bărbați din Poiana. Femei din Poiana. Femei din Poiana cu copiii în brațe. O.
 Smigelschi: Nașterea Domnului (carton). Fete din Poiana. Moșnegi, peste 80 de ani, din Poiana. Al-
 phonse Daudet. Doi copii premiați din Poiana. Călușeri-soldați din Bosnia în frunte cu căp. Florian.
 Soldați români, jucând călușorul în Bosnia.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux . . . 20 cor.
 6 luni 6 „ „ „ „ . . . 10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux . . . 25 cor.
 6 luni 8 „ „ „ „ . . . 13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

*Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice
 schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărui postale.*

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiiu (Nagyszeben).

Adelina Olteanu-Maior:

Biblioteca Copiilor și a Tinerimii.

A apărut volumul IV din această bibliotecă dedicată copiilor și
 tinerimii.

Cuprinde: piese de teatru și povestiri pentru tinerime și basme
 și istorioare pentru copii.

Prețul volumului: 1 cor. (în România 1 leu 30 bani).

Se poate comandă dela **administrația revistei noastre** (Sibiiu, —
 Schewisgasse 7), trimițându-se înainte prețul lui plus 20 bani porto (în
 România 40 bani).

Volumele apărute în această bibliotecă alcătuiesc cel mai frumos
 dar de Crăciun.

Cu acelaș preț se pot comandă și vol. I, vol. II și vol. III.

Ceice comandă toate patru volumele le primesc franco.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea unui comitet de redacție.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, Z. Bârsan. G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borgia, Dr. T. Brediceanu, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, O. Goga, Enea Hodoș, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, I. U. Soricu, Caton Theodorian.

Orice reproducere, fără indicarea izvorului, este oprită.

De sărbători.

Mai erau două zile până 'n ajunul Crăciunului. Zăpada se așternuse anul acesta trei săptămâni până 'n post, și-a stăpânit tot postul un ger subțire, care 'n răstimpuri biciuia nevăzut, ardea obrajii ca plesne subțiri de mătăasă. Iar acum, în preajma sărbătorilor, veniau din necunoscut valuri mari de vânt, treceau șuerând, vaitându-se cu glasuri răgușite, peste zăpada înghețată.

În casa domnului Păscuț, însă, flori de ghiață nu s'au prins pe ferestre. Când trecea vr'un om îmbrăcat mai subțire pe dinaintea curții, când poarta eră deschisă, îi rămâneau ochii pe grămada uriașă de lemne uscate de fag. Flori de ghiață nu s'au bătut pe ferestrele lui pân' acum în preajma sărbătorilor. Acum, afară de bucătărie, casa părea aproape pustie. O slujnică grasă eșia în răstimpuri, ca și când ar împinge-o cineva dinlăuntru, eșia din bucătărie, și ocărând încet, pintre dinți, coborâ treptele și trecea pe poartă. Când se întorcea, cu vreun pachet subsuoară, un obraz îi eră tot roșu încă, iar altul învinețise puțin de frig. Numai acum înțelegeai sudălmile ei și ocările ce izbucneau, ascuțite ca niște strigăte de pasere hrăpăreață, din bucătărie când eșia slujnica afară. În casă, însă, doamna Păscuț n'avea numai un obraz vânat ci amândoaună. Dacă doi pumni ar fi rotunziți frumos și-ar fi îmbrăcați într'o peliță vânăta-pământie, ai zice că-s obrajii doamnei Păscuț.

Eră plină de venin dumneaei și-i sta așa de rău amăreala aceasta, când abia de-un an eră măritată. Și bărbatul ei, dl Dr. Păscuț,

nu i-a dat nici un prilej să-și schimonosească astfel fața, atâta doar' că nu lăsă odată cu capul din drepturile lui și-ale bătrânilor.

Bătrânii erau părinții dlui Păscuț, doi oameni mărunți și potoliți, de-ar fi putut încăpea ori în ce colț de odaie, fără ca să-i bage cineva în seamă. Iar drepturile lor erau iarăș neînsemnate, cași dâșii: să-și trăiască zilele câte le mai aveau aci în casa pe care ei au ridicat-o din zdroaba lor.

Dar chiar aici eră pragul de care s'a împiedecat de-un an de zile doamna Păscuț.

Ar fi voit să scape de bătrânii, cari par'că o stânjiniau în toate mișcărilor ce le făcea. Ființa lor de față par'că nici n'o lăsau să răsufle cumsecade. Chiar când eșia cu bărbatul la vizite, la plimbare, se simțea de multeori grea ca de plumb, și în conversația cea mai aprinsă deodată amuțea, ca și când i s'ar fi lipit limba de cerul gurii. Și asta numai gândindu-se pe cine are ea acasă. Căci cu dâșii, pe la casele prietenilor, nu i-au dus pe bătrâni niciodată.

Doamna Păscuț avea atât de limpede un gând în cap, încât i se părea că i-a înghețat acolo, așa străveziu ca un sloiu de ghiață: să plece bătrânii dela casa lor. Să le închirieze bărbatul său o odăiță în oraș undeva și să le dea lunar o sumuliță din care să trăiască. Dânsa simțise dela început că bărbatul se va împotrivi! Și deaceea l-a luat întâi cu lingușiri, cu vorbe de dragoste. I-a spus că prezența lor o stingherește, n'o lasă să-și arate toată dragostea față de el, așa cum ar vrea dânsa. Dar se vede că domnul

Păscuț nu puneă preț pe pretextele acestea. Săptămâni dearându-l i-a melițat femeia la ureche, dar el zâmbea numai, abea deschizându-și buzele, un zâmbet care-l puteai ceti mai mult din obrajii lui decât de pe buze. Un zâmbet care părea un simțământ rece și amărît. Femeia, după ce înțelese bine zâmbetul acesta căruia nu i-a urmat niciodată un cuvânt care să-l tălmăcească, a încetat cu linguşirile și cu vorbele de dragoste. De aici încolo purtă grija bătrânilor să-i înțepe în fiecare clipă, pe când ei păreau că se adună tot mai tare în hainele lor vechi, păreau că

atinse căldura din bucătărie, ca și când l-ai fi lovit c'un maiu în creștetul capului, așa căzû de 'ngrabă, moale, adunat, ca și când i s'ar fi muia deodată toate oasele. Bătrâna îl văzû și, strâmbându-și urît obrajii încrețiți, se îndesă într'un ungheț.

Doamna Păscuț se uită, cu ochi ca de fiară, la omul ce căzuse și care scotea acum un sforăit, ce părea că vine de-adreptul din gât, fără a mai trece prin gură. Apoi porni deodată, ca o furtună, în odaia unde lucră bărbatul. Se înțepenî în prag: „Să vii, să ți-l vezi. Am tot vrut eu să-ți spun că tatăl-tău e un slugoiu.“

Bărbați din Poiana.

se sting tot mai mult, ca și când i-ar apăsă o greutate pe cap.

De sărbători, pe-a doua zi de Crăciun, familia Păscuț hotărîse încă din toamnă să dea cină cunoscuților, familiilor fruntașe din oraș. Dar doamna Păscuț nu-și putea închipui ca pân' atunci să nu scape de bătrâni. Cu bărbatul n'a mai vorbit nimic despre ei, dar el o înțelegea bine, și-o vedeă cum pălește de multeori pe zi, ca și când ar trebui să se întâmple o bucurie la casă. O vedeă, și în răstimpuri i se strecură și lui în suflet un fel de jale și îngălbineă și el la față.

Dar cu două zile înainte de ajunul Crăciunului, baciul Daniil, tatăl dlui Păscuț, veni des de dimineață beat-mort acasă. O mică patimă a bătrânului. Din când în când se îmbătă după-amiaza cu vin, dar acum veni beat-turtă de rachiu și nu de vin. Cât ce-l

Păscuț părea că așteptase cuvintele acestea. Dar n'ar fi crezut niciodată că nevastă-sa, chiar dacă le simțea, le-ar fi putut vr'odată spune.

Nici nu se 'ntoarse spre ea, ci zise, cum înlemnise cu peana în mână: „Ești afară!“ Femeia se cutremură și eși. Dar acum începû să țipe prin odăi, prin coridoare, în bucătărie, de gândeai că 'ntr'o clipă s'a aprins întreaga casă. Dl Păscuț însă nu zise nimic. De mult băgase de seamă că părinții, mai ales baciul Daniil, rabdă tare cu greu traiul aici în casă. Și acum, punând rușinea de oameni deoparte, voi să-i scape pe bătrâni de femeia aceasta, de femeia lui, care-i părû acum deodată ca o scorpie cu ghiare urîte. — Ești deci în oraș și după un ceas se întoarse.

Luă pe mamă-sa deoparte și-i spuse ceva încet. Bătrâna îl privi mult, cu ochii măriți deodată, apoi pârăiașele feții începură să se

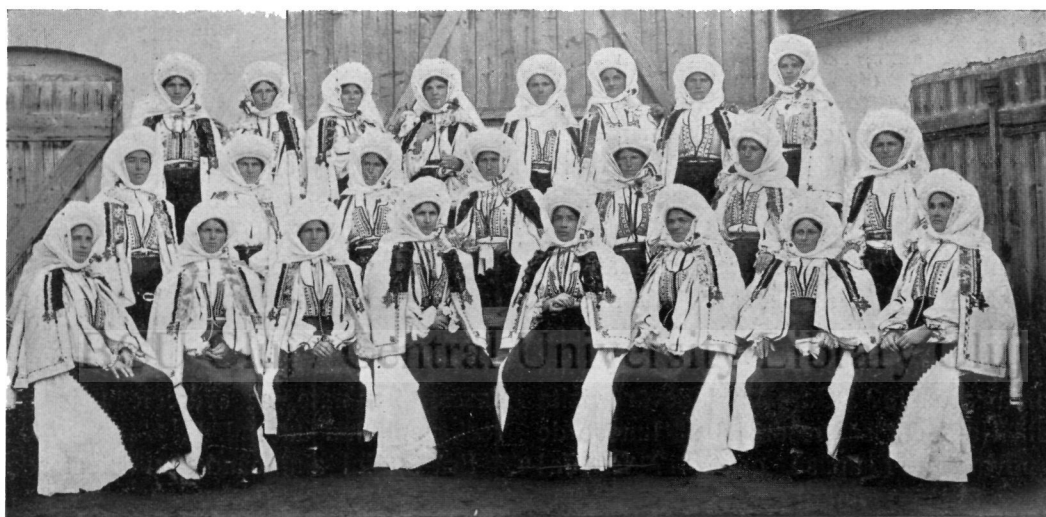
umezească. Și plânse așa mut, fără un hohot, fără un suspin.

Di Păscuț nu crezuse nicicând că va ajunge odată să se plece înaintea nevestei în privința aceasta. Și acum, după ce-i spusese bătrânii, se convingea că nu s'a plecat înaintea voinței nevestei sale, ci a vrut numai să aducă liniște părinților.

Și bătrâna știa că are să trăiască mai fericită de aci încolo. Și totuș, plânsul nu și l-a putut stăpâni. Iar baciul Daniil, după ce se trezise din beție, își încruntă fața și sprâncenele, și așa rămase în cele două zile din-

Maică-sa se împăcase mai curând cu soarta. Când adună mai o haină, mai o iconiță să le împacheteze, un singur lucru o mai nemulțămia: Să fi stat cel puțin până după sărbători, să nu creadă oamenii că-i aruncă pe drumuri. Dar tot așezând și tot socotind în gândul ei de femeie, cum va orându-i casa ceealaltă unde se vor mută, își uită și de nemulțămirea aceasta.

Baciul Daniil însă nu se însenină de loc. Nici o creață nu i se întinse pe obraz și pe frunte. Sprâncenele tot zbârlite i-au rămas cele două zile cât a ținut mutatul. Sta într'un

Femei din Poiana.

nainte de Crăciun, cât ținut mutatul.

Căci bătrânii numai după ce începuseră să-și adune lucrurile de prin casă, înțeleseseră bine ce fac. Și atunci picioarele li se muieră, mâinile le tremurară, și abia se mai puteau socoti ce lucruri să-și mai ducă.

Di Păscuț, când vedea cu cât greu se hotărâsc bătrânii să plece, de multeori era gata să-i oprească. Dar atunci îi venia în minte deodată nevastă-sa, și o răceală i se strecură în inimă. Nu, bătrânii nu mai puteau rămâne. Dacă ar mai vedea acum încă o singură dată cum se uită de urât nevastă-sa la bătrâni, ar sugrumă-o. Asta o simțea el bine. Chiar atunci, când i-a spus cuvintele acelea grele, tot norocul lui a fost că nu s'a putut ridica de pe scaun. De se ridică, așa cum era de liniștit, se întâmplă o nenorocire. Dar bătrânii trebuiau să plece.

colț al bucătăriei și-și sugea pipa, strângând tare ciutura între dinți. Când era pe sfârșite cu împachetatul, Daniil băga de seamă că femeia sa nu știe cum să așeze un lucru ca să se potrivească mai bine. Era o iconiță. Baciul Daniil se sculă deodată, luă iconița și o izbi de cuptor. Sticla și ramele se sfărmară, și numai fotografia rămase întreagă: priviau deacolo două perechi de ochi fericiți: ficiorul său cu logodnica.

„Ce faci, măi omule?” îngână femeia. Dar baciul Daniil nu zise nimic, strânse ciutura între dinți, se întoarse spre fereastră, și privi mult, neclintit în nemărginire.

*

În ziua de ajun bătrânii erau în noua lor locuință. Iar la casa lor, ferestrele se desbrăcară iarăș de florile de ghiață. Nora se îngrijea acum să fie bine iarăș în casă. Se

sileă să fie cât mai bine. Voiă cu orice preț ca bărbatul să-i vorbească încă în ajun ceva, ca să nu-i apuce sărbătorile mănioși. Deci se îmbrăcase cu o haină ușoară, care foșnea la tot pasul ce făcea. Eră grozav de prietenoasă cu toată lumea ce fusese pe la ei în ziua de ajun, până și cu servitoarea. Surâdea dulce, zâmbea cu înțelesuri, își mlădiă trupul cu multă ușurință. Dar bărbatul rămase mut toată ziua. Abia seara i s'a deschis gura. Seara când i-au picat la casă unul după altul trei prietini cu soțiile lor. Nu știa cum au venit, chiar acum, chiar în ajun, când tot omul își păzește vatra și așteaptă colindătorii. Dar în sfârșit a fost bine c'au venit. Ar fi fost pentru el prea chinuitor să nu vorbească nici în seara aceea.

Femeia aduse în curând mâncări, — și se văzû îndată că eră pregătită de musafiri, pe astă seară. Aduse vin, și 'n larma arginție pe care o știu face femeile șirete și istețe, — domnul Păscuț se desgheță deodată. Și cu cât se mîncă, și mai ales cu cât se bea mai mult, dumnealui simțeă așa ca o ușurare. Se gândiă în răstimpuri: de unde să vină ușurarea aceasta? Oare într'adevăr vizita aceasta l-a făcut să tresară și să lunece de sub povara ce-l apăsă, ori, ori? Ei da! Oricât se feriă de gândul acesta, totuș gândul

birul. Ușurarea veniă deacolo, că părinții lui nu-i mai erau acasă. Când petreceă cu cineva și știa că în bucătărie e tatăl-său și mamă-sa, nu se simția bine de loc. Intocmai ca și nevastă-sa. Numai cât eră o deosebire uriașă în indispoziția lor: femeia se gîndeă cu rușine la cei doi bătrâni, cari au putut fi părinții bărbatului său, iar el se gîndeă cu milă. Bun simțământ mila, și totuș pe el îl nelinișteă. Acum, când știa că la spatele lui, în bucătărie, nu-i cineva care, de drept, ar trebui să steie alături cu el la masă, se simțeă foarte ușurat. Și după ce s'a încredințat odată de faptul acesta, ochii începură să caute mai cu căldură la nevastă-sa, până ce la urmă o învălui cu totul într'o privire dulce. Da! părinții se vor dedă ei și în locuința cea nouă. Rău nu le-a fi. El se va îngrijii de dânsii. Aici da, nu mai puteau să rămână. Cum n'a înțeles-o el pe nevastă-sa până acum!

*

Și se bucură de acel simț plăcut de ușurare, pe care nu-l gustase încă. Și ferestrele luminau de sărbătoare, pe când departe, într'o odăiță întunecată, cei doi bătrâni, stăpânii caselor luminate, se svârcoleau în paturile reci, neputând adormi.

Eră întâiul ajun când s'au culcat odată cu găinile.

I. Agârbiceanu.

Mi-a bătut un moș la poartă...

Mi-a bătut un moș la poartă,
Biet țaran cu Țundra sură,
Îl lătrau departe câinii
Când să-mi vie 'n băfătură.

Cu sfiala lui senină
Mi-a trecut cucernic pragul,
Ca un sol din altă lume,
Zâmbitor veneă moșneagul...

Câte nu ne povestirăm
Stând alături la masă?...
Șiânta mea copilărie
Mi-a venit cu el în casă...

Rând pe rând îmi înviară
Năzuințe frânte 'n două,
Dela satul de sub munte
Până 'n lumea asta nouă.

Murmură încet în barbă,
Se trudeă să mă 'nțeleagă,
Sta pe gânduri dus bătrânul
Când i-am spus povestea 'ntreagă...

Mi-a plecat cu ochii umezi
De amara 'nvățătură:
— N'o mai spune nimănuia,
Biet moșneag cu Țundra sură!...

Octavian Goga.

Ești singură...

Ești singură astăzi, tu inima mea,
Biserică veche 'n ruină,
Sub bolta ta sfântă 'negrită de vremi
Azi nici un drumeț nu se 'nchină...

Ești singură astăzi... Păreții-s bătrâni,
Nu-i cântec în stranele mute,
Icoanele-s șterse și nimenea nu-i
Altarul uitat să-l sărute.

Prin neguri arare s'abat amintiri
Lăcașul pierdut să și-l vadă,
Și falfăie tainic din aripa lor,
Ca groaznice paseri de pradă...

Ducându-și pierzarea, trec vifore 'n drum,
Te zbuciumă 'n goană păgână,
— Și tu ceri zădarnic un fulger răzleț
Să-ți năruie bolta bătrână.

Octavian Goga.

N'a fost întâmplare.

Femeea avea o înfățișare cuviincioasă și curată. Eră de un blond spălăcit, care te lăsa nedumerit dacă-i unguroaică sau slovacă. O fi fost poate trecută de patruzeci de ani, dar judecând după creșii și îndurerarea ei de pe față, înțelegeai că trebuie să fi suferit, mult în viață. — Venise la mine ca să intre slujnică.

Ne-am învoit lesne din preț, pe când omul care mi-o adusese, se întrecea în laude:

„E harnică și supusă, se pricepe la toate și nu-i risipitoare, — o cunosc de când...”

Eu nu ascultam ce-mi îndrugă el, căci știam cât îi prețuește vorba, după alte laudate de-ale lui, — urmăream însă cu interes strâmtoarea și neliniștea, care stăpâneau pe străina adusă. S'ar fi părut că o umilește și o rușinează toată această expunere, — și-acum nu știă cum să scape și să se dosească de privirile și cercetările noastre. Toată mântuirea o găsisese într'un capăt de șorț, pe care-l sucia și-l trăgea, rămânând într'una cu ochii în jos.

Văzând-o atât de stingherită, dau să schimb vorba:

„Ai și bărbat?”

— Am bărbat cu cununie...”

Omul o ia repede înainte, crezând că răspunsul femeii nu mi-ar fi venit bine.

„Cu-atât mai bine, domnule, — că pe cele nemăritate nu le mai poți țineă noapțile pe-acasă, sau îți umple bucătăria cu soldați.”

I-am dat o odae, pentru ea și bărbat, cu

ieșirea prin curte, și chiar din ziua aceea și-a început treaba.

Pe servitoare o chemă Anica, cu un pronume unguresc. Eră foarte harnică și prevăzătoare, așa că nu mai eră nevoie de nici o poruncă, ca să preîntâmpine totul. Pe bărbatu-său nu l-am văzut niciodată, căci plecă dimineața în zori și venea noaptea târziu. Nu făcea nici un sgomot, vorbeau în șoapte și nu cereau niciodată nimic. Oamenii aceștia munciau ca niște mașini, fără popas, fără vuet, de par'că s'ar fi mișcat pe sub pământ.

Imi aduceau aminte, ca de-un vis urât, de celelalte slujnici cu bărbat, care o țineau într'o bataie și-o beție, care mă furau și mă puneau veșnic pe drum ca să le schimb.

Perechea aceasta de oameni devenise pentru mine o adevărată taină.

În căutarea unei dumeriri, mă gândiam că ei, fiind străini într'o parte a țării unde nu veniau în legătură cu de-ai lor, se izolau — singuratici și bănuitori, împlinindu-și datoria, ca să nu supere pe nimeni. S'ar fi zis, că ei ocrotesc mândria neamului lor, în toată grija care o pun, ca să nu fie dojeniți și neluați în seamă.

Am aflat mai târziu că bărbatul slujnicei mele lucrează ziua la depozitul de mașini al gării.

Anica noastră, cuviincioasă și harnică, cu fața spălăcită și boțită, se învârtia prin casă

tot în spor și 'n grijă și treceă prin treburi, de nu băgai de seamă, când le puneă la cale.

Niciodată nu ridică ochii din lucrul ei și nu i-ai fi ghicit gândurile triste, decât din pripa și devotamentul pe care le puneă în muncă, ca într'o ușurare de energie prisoselnică. O singură îndrăsneală aveă și ea. Imi iubiă foarte mult copilășul. Nu-l puteă auzi scâncind, să nu tresară. Când plângea copilul, alergă din mijlocul treburilor:

„Săracul mititichi!...”

Anica ajunsese spaima doicei. Nu mai puteă rămâneă acum copilul în scutece ude, sau neschimbat de cămeșuțe. —

„Asta mititichi este, nu știe se cerut...”

Vai de-un guturai, sau de-o schimbare în sănătatea copilului. Intorceă scutecele și le priveă în zare, la tot schimbatul, ca o mamă neînduplecată.

Intr'o zi, auzind dela bucătărie cum plânge copilul sus și fiind ținută acolo de laptele care sta gata să fiarbă, am găsit-o plângând, de-i sfârâiau lacrimile căzute pe plita fierbinte.

„Ce ai, Anico?”

— Doica, dracu este... el lasă pe mititichi să plângi...

— Ei și tu... așa-s copiii... plânsul e vorba lor...

— Când n'ai nimica, copilul tace...

— Chiar nimica, n'o fi având el, dar...

— Doica n'are de făcut nimica altul...”

Indărătnicia și grija cu care urmăreă copilul nu erau o stare naturală la femeia aceasta cinstită și harnică, căci prea tare tresăreă ca speriată, prea o tăiau lacrimile deodată; — eră o duioșie și-o emoție, ca de pe urma unui sdruncin mai profund și mai dede-mult. —

Intr'o după amiază de vară, când mă întorc acasă, găsesc pe Anica sus, lângă leagănul băiatului. Doica durmeă alături, pe dușamea. Cum mă ridicasem ușor pe scări, nu simțise nimeni venirea mea, așa c'am putut vedea cum slujnica mișcă încet leagănul și cântă încet prin lacrimi un cântec străin.

Intâmplarea aceasta m'a înduioșat până la milă.

„Anico, vino la mine în birou...”

Am avut deodată tresărirea de solemnitate

a unui duhovnic, care s'așteaptă la o spovedanie mare.

„Stai coleă pe scaun.

— Eu stai în picioare, ca dinaintea stăpânului...”

Aceiași ochi plecați și chinuire a colțului de șorț.

„Anico, spune-mi și mie, de ce sunteți voi așa de mohorâți și tu și bărbatu-tău?”

— Dacă suntem străini!

— Anico, voi ați avut copii?”

Femeia își duce șorțul la ochi, cercând să-și înăbușe suspinul plânsului.

„Câți copii ați avut, Anico?”

— Patru...

— Și nu mai trăiește nici unul?”

— Nici...

— Au murit toți?”

— Intr'o... săptămână, toți...

— Și erau mari?”

— Cel mai mic eră dat la școală.

— Și cel mai mare?”

— Fata eră logodită...

— Și de ce au murit?”

Femeia ajunsă de durere scoate un strigăt sfâșiat și, scăpând șorțul, se lăsă cu mâinile pe genunchi, ca în fața unei prăpastii, aprinzându-și ochii și țipând ca în pragul ne-buniei:

„Mi i-a luat pe toți, mi i-a luat pe toți...”

Am aflat mai pe urmă că ea venise de fată în țară, adusă de-o cocoană mare, ca servitoare. Acolo, la moșia stăpână-sa, eră un rotar ungur, Haralambie Ziga, flăcău pripășit din toată lumea.

S'au cunoscut cei doi străini, s'au iubit și la urmă s'au însurat. — Ungurul a ajuns lemnarul satului, iar Anica gospodină la casa ei. Au trăit ei acolo, harnici și cuminiți, muncind și adunând, în dragostea țăranilor, cari îi găsiu de treabă, și în bucuria copiilor lor, cari veniau unul după altul, întrecându-se din crescut. — Din copii, au mai murit de mici, că fiecare trebuie să plătească și darea asta pământului, dar le-au rămas, la urmă, patru buni voinicei, aleși din toți cei zece născuți, și-acum înfloriau și se măriau ca semicerii dintr'o pădure tăiată. Fata eră cea mai mare și băieții veniau trei, unul după altul.

Intr'o primăvară, cam pe după Florii, dă o boliște în sat și, până la Înălțare, seceră în copii ca în holda coaptă.

Anicăi i-au murit toți copiii într'o săptămână.

Acum înțelegeam bine muțenia și doliul celor doi străini. Singura lor mântuire eră numai munca și înfrânarea. Urmăriam pe Anica, în tot eroismul ei de toate zilele, ca pe o martiră a fatalității. Zădarnic mă încercam să întâlnesc odată și pe bărbatu-său. Aș fi fost curios să-l gădesc în drum, așa ca din întâmplare, și să-i văd înfățișarea și mișcările. Omul acesta însă trecea ca o umbră ascunsă, ferindu-se ca un vinovat, silnic par'că de a mai fi compătimit și urmărit. —

Intr'o zi, Anica eră mai tristă ca oricând. Mi se pare c'a făcut și niște stângăcii la masă, de chiar i-am zis odată:

„Unde ți-i mintea, Anico?”

A doua zi a fost tot așa uluită; pe seară se vedeă plânsă de tot și ruinată la față ca o desgropată.

„Ce ai tu, Anico, — ție nu ți-i bine...”

N'ai venit bărbatul acasă, de ieri dimineață...

— Ei, și ce-i cu asta? — s'o fi dus pe vr'o mașină la o stațiune apropiată.

— Da, se poate asta?

— Cum nu, foarte lesne.

— Dacă n'ai știut!...”

Pe mine m'a străbătut, ca într'o presimțire, un gând rău. —

„Mai știi, soarta omului?”

Și mi-a părut bine deocamdată că potolise neastâmpărul femeii, c'o vorbă nimerită, găsită la întâmplare.

Când să iasă pe ușă, o văd că stă la gânduri un moment și, întorcându-se cu fața luminată, — nu știu dacă de bucurie, sau de plâns, — îngână nehotărît:

„La pustia și cu oamenii de pe aici, unii vorbeau de dimineață, chiar sub geamul meu, că a tăiat trenul pe un străin în dreptul depozitului de mașini...”

— Ei și tu, ai găsit-o...”

Și m'am prefăcut că râd, — dar presimțirea mea îmi întunecă sufletul tot mai mult.

„Oameni răi și-al dracului, știau pe semne că bărbatul meu e la lucru...”

Femei din Poiana, cu copii în brațe.

— Așa-i lumea, las-o.”

Am rămas ca trăsniț pe urma ușei închise de Anica.

„Ce ar fi dacă...”

Și oprindu-mă din bănueli, mă duc la birou și scriu un bilet unui impiegat dela gară, pe care-l cunoșteam, rugându-l să-mi comunice numele mortului călcat ieri de tren.

Intr'o jumătate de cias servitorul mi-a adus răspunsul.

Am deschis biletul cu emoția și grija unei vești care mă tulbură mai de dinainte:

...„Mortul este un oarecare Haralambie Ziga, lucrător, cu domiciliu necunoscut, trimis, după ordinul parchetului, la morgă...”

Literile îmi intrau în ochi ca niște sulii jucate în privirile mele, iar povara fatalității par'că apăsă acum pe umerii mei, ca o amenințare care urmărește pe toți muritorii.

În seara aceea n'am spus nimic Anicăi. A doua zi m'am dus la morgă ca să mă îndreptez cu ochii mei de adevăr. Pe masa mortuară am văzut un cadavru făcut grămadă. Oasele rupte îi ieșau prin hainele desprinse ca niște bețe însângerate. M'am învărtit să-i văd fața măcar, ca să știu cum eră oaspetele acela tainic al casei mele, dar capul eră strivit cu totul și, cum eră ascuns așa în gulerul ridicat, se părea că se ferește și-acum să nu-l vadă lumea și să nu-i bătuiască nenorocirile.

Când m'am întors acasă, Anica își făcea de scuturat peafară, ca să-mi pândească întoarcerea. Din casă îi spusese că m'am dus de dimineață să întreb la gară de bărbatu-său.

Pe fața femeii eră aceeaș lumină și scân-teiere, pe care nu știai s'o ghicești dacă-i bucurie, ori flacăra nebuniei.

Am luat-o cu vorba și cu sfaturile, până i-am spus adevărul. Când a înțeles totul, a țipat odată ca înjunghiată și a început a se bate cu pumnii în cap, pentru ca îndată să se oprească brusc, speriată, ca împietrită.

„Lasă, Anico, D-zeu are grijă de toți, — ia o întâmplare...”

Pe fața ei am surprins o încrucișare stranie de lumini...

„Eră preanecăjit săracul, n'a fost întâmplare... Dar să-mi fi spus și mie, să nu mă lase singură...”

Și femeia a început a se bate iar cu pumnii în cap și-a se boci cu țipete sălbatice.

Ioan Adam.

Solii.

Se 'ntorc acum. Ei sunt aproape,
Copiii veșnicului dor,
Atâtea văi, atâtea dealuri
Au străbătut în mersul lor.

Se 'ntorc. Ca paseri obosite
Sfioși mi se opresc în prag,
Cu ochii stinși, cu ochii umezi, —
Le-a rupt furtuna albul steag.

Și nu 'ndrăznesc să-mi intre 'n casă,
Se tem că vestea lor mă doare. —
Un nor pribeag spre miază-noapte
O clipă s'a oprit sub soare.

Și nu 'ndrăznesc să spun o vorbă
Dar înțeleg atât de bine,
Că și acum, ca totdeauna,
Norocul a fugit de mine.

Și iar vă pregătiți de cale,
Soli dragi, voi visurile mele?
Altarul rugei voastre blânde
Fu pizmuit de cer și stele.

Și iar porniți, când știți prea bine
Că triste zodii vă supun...
Și 'n minte mi-a venit povestea
Copilului de crai nebun.

I. U. Soricu.

Strofe de amurg.

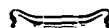
Cântă paseri în frunziș,
Cântă 'n asfințit de soare;
Vino, vino 'n aluniș
Să culegem scumpă floare;

Floarea dragostei dintâi,
Care fură 'n seri senine
Șuerul dela flăcăi
Și mi-l duce unde-i bine;

Floarea dorului pribeag,
Minunata, tristă floare,
Care face și mai drag
Ce ți-i drag și ce te doare.

Cântă paseri în făget;
Vino, vino, mai aproape...
Ce vrea ochiul tău șiret?...
— Floarea, floarea-i supt pleoape.

G. Rotică.

O. Smigelschi: Nașterea Domnului (carton).

Correspondență din București.

„Mărul“. — „Ultimul vlăstar“. — Ion Dragoslav. — Izabela Sadoveanu-Evan.

„Mărul“, o dramă în două acte și întâia încercare dramatică a autorului, are calități și defecte. Calitățile le va însemna omul obiectiv care este subsemnatul, defectele un prieten care nu poate să fie rău înțeles.

Să încep cu o banalitate: În drama care nu voiește să rămâie tipărită și să fie numai citită de un număr oarecare de contemporani, ci să se desfășoare pe scenă — pe întâia scenă a unui neam — suntem deprinși să căutăm mărimi necontestabile. Altfel ne

care-i tatăl lor, care a fost tatăl lor. Acum Ghimpea este numai un bețiv ce se adăpostește în această casă și fură din ea până și icoanele, pe care le vinde la cârciumă. Marcu Ghimpea a fost profesor, ne spun copiii lui; dar nimic, absolut nimic nu aduce aminte de ce este un profesor, un om. Alcoolul a făcut din creerul său o *tabula rasa*: Ghimpea este un animal monoton. Monotonia aceasta este regretabilă. Din două puncte de vedere: din al impresiei generale a

piesei și din al concluziei pe care o poți face, pornind dela acest fel de caractere, relativ la producția autorului: Vede el așa, schematic, siluetând, monoton? Li lipsesc micile lumini care pot licări și 'n umbre? Nu-l ispitesc figurile în care se întrunesc trăsături la aparență opuse și, totuș, atât de intim legate suflătește? Bețivii în artă trebuie să fie aidoma cu cei din spelunci murdare?

Când văz pe Petru, un idealist, un tânăr care vrea să lupte „pentru toți“, încercând să-l întoarcă pe Marcu

Fete din Poiana.

întrebăm: la ce atâta oboseală de-a învăța un text și a-l întrupa în roluri; altfel, la ce venirea aceasta festivă la teatru; la ce, altfel, pierderea de timp a atâtor spectatori? Teatrul este pretențios. De aceea el este o primejdie pentru ceice încep și un izvor de faimă și mulțămire pentru ceice l-au cucerit.

Il va cuceri și dl Zaharia Bărsanu? Nu știu; dar văz că începutul nu i-a fost primejduit. Piesa a fost ascultată cu liniște și atenție; autorul a fost chemat; au fost aplauze; merse dar; a mers, pentru că eră un început. Primirea aceasta obligă.

Cortina s'a ridicat.

Văz curtea unei case ardelenesti, cu niște arbori... cam de panoramă, supt care bătrânul preot Miron va învăța, la o masă, pe micul Titu cine este Ștefan, Mihai și Tepeș; supt care Magdalena va ceti lui Petru versuri din Ovid, spunând că răul trebuie — și ei sufer de un mare rău ce-ar trebui — tăiat cu fierul; supt a căror fâșiire de toamnă fetița aceasta va ciripi un duet amoros cu Lucian, unicul străin care mai intră în casa Anei Ghimpea și-a celor trei copii ai ei.

Casa este a lor, nu și a lui Marcu Ghimpea,

Ghimpea înapoi de pe calea pierzării, îl pricep la început, dar mai târziu, după câteva zile, nu-l mai înțeleg. Așa cum l-a creat autorul pe Marcu, Petru trebuie să înțeleagă că este înzadar, trebuia să înțeleagă foarte repede, ca de pildă Lucian.

Petru este caracterul opus tatălui, pe care el îl simte ca pe un sugrumător al oricărei vieți ce trăiește în apropierea lui. Petru venise să lupte, se simția energic, îl călăuzia o idee mare; acum, aici, idea se fragmentează, mușchii se molesesc; el se simte paralizat. În el este o lipsă de curaj, din cauza lui, din cauza rușinii în care-l învăluie el, tatăl. Petru vrea o viață mare, dar Marcu îl silește să revină zilnic la mizeriile celei reale și triste. El simte cum cercuri de fier se strâng pe gândurile și voințele sale. Această atmosferă sentimentală o acceptăm. E reală. Dar cum răsare din ea gândul teribil, ce-l scutură și pe Petru din creștet până în tălpi, gândul de a-l stărpi pe tatăl său, cum stăpânirea acestui gând crește —, nu se vede destul de clar, destul de motivat.

Marcu Ghimpea va muri ca din întâmplare: într-o grădină, supt un măr pe care-l pradă și pe care Lu-

cian și-l va apăra într-o noapte cu arma încărcată. Va muri un hoț, dar și altceva...

Eu văz ori zăresc o teză în drama aceasta, o teză aspră și greu de susținut: Dacă tatăl tău te supără, dă-l la o parte, lasă-l să moară, trimite-l la moarte. Teza se poate primi: Cine nu ține cu Lear care cere pieirea fiicelor sale? Cine n'ar ține cu un fiu, dacă poetul ar demonstra cu mijloacele lui poetice că el trebuie să dorească pieirea tatălui? Dar aici, în „Mărul“, mijloacele nu sunt suficiente. Teza rămâne o îndrăzneală, pentru care nu intervine ca motivare nici o acțiune mare, nici un vârtej de patimi. Un Marcu gânditor încă, primejdios prin inteligența sa, voitor de rău cu chibzuială etc. ar fi putut provoca acel vârtej; monoton cum este, el nu poate provoca decât o luptă în sine, în Petru, o luptă care ține mai multe luni, deși, Lucian, oferă o soluție de bun simț: simpla înținare a bețivului... Un omor, unde atâta ajunge, la ce un omor? Ca să se demonstreze teza: Omoară-l, scoate-ți ochiul dacă el te supără.

Lucian este un răpaos între acești oameni sentimentali, ce-și sufer sentimentele ca o fatalitate. Este un tânăr verde, care știe trăi. El iubește tinerește, greșește tinerește, și tot atât de tinerește se va grăbi să acopere greșala: mâine el va cere mână Magdalenei, poimăne va interna pe socrul său și va liniști casa, familia. Pe un astfel de tânăr Magdalena nu ar avea nevoie să-l mai roage s'o „salveze“: aceasta o știe el mai de mult decât ea.

Eu aș fi renunțat deci la cauza pentru care ea „trebuie“ să-l roage s'o salveze, pentru că este o inutilitate, al cărei scop și rost nu-l pricep. De-ar fi numai o inutilitate! Dar este și o neplăcere: Marcu moare de glonțul lui Lucian; Lucian o cere pe Magdalena de soție, a doua zi; eu, spectator cu fantazia pusă acum în mișcare, nu-mi pot încheia aici socoteala mea; eu gândesc, că acești oameni nu vor face nuntă lângă un mormânt abia închis și se poate deci ca Magdalena să nască un copil nelegitim... La ce acest amănunt grav, desmințit altfel de tot felul cum se înfățișează ea, la ce o inutilitate atât de supărătoare?

Inercarea domnului Z. Bârsanu este scrisă cu gândul de a da un fragment de viață ardelenescă văzută de ochii unui realist. Realistul este însă mai puțin analitic decât ar fi bine — pentru operă — să fie: De unde vin acești oameni? Ce i-a făcut cum sunt? Eu cer un răspuns. Firește, nu unul teoretic, ci prins în amănunte, în aluzii, în amintiri cât de fugitive, care să-mi permită a înțelege ce trebuie înțeles în sensul voit de autor. Autorul are doar intenția să-i vedem caracterele așa cum le-a văzut el însuși; atunci avem

dreptul să-i cerem să ne silească a-l înțelege, să aibă la îndemână mijloacele de-a ne sili. Eu n'am simțit această plăcută sclăvie ce-o impun operele de artă gândite în adâncime și în perspective deslușite. „Mărul“ este numai o promisiune, dar una la care ținem.

*

„Ultimul vlăstar“ al d-lui N. Pandelea — despre care s'a mai scris în „Luceafărul“ — are o calitate fericită; are mers sau, mai bine, marș dramatic. Evenimentele sunt condensate în timp; într'un timp scurt se petrec multe fapte hotăritoare, care excită interesul. Mie mi s'a părut că pauza între actul II și III este prea mare; interesul meu ceria continuarea...

Moșnegi, peste 80 de ani, din Poiana.

Axente Șoiman, a cărui psihologie a părut unora cu neputință, este psihologică o realitate. Aceasta o văd ceice cunosc pe bătrâni, ceice știu că ei nu sunt numai înțelepți, ci și capricioși, bolnavi, înguști. Pe unde urcă astăzi fiul său Augustin, a urcat odată și Axente, dar astăzi urcușul acela i se pare bătrânului o nebulie, azi alte simțiri îl fac să vadă altfel. El este un amestec de virtuți vechi și capricii bătrânești. Minte lui nu mai prevede și din situație în situație el înaintază logic, în necunoscutul la care nu se gândește și care este tot mai trist. Spaima-i crește, prevederea se împuținează și drama crește normal din aceste premise puse odată și lăsate să nască succesiv tot iadul ce-l pot naște. Nu; Șoiman este cu puțință și eu laud pe autorul tânăr care debutează cu un caracter de bătrân greu de zugrăvit. Nottara a creat apoi un Axente, decât care autorul nu-și putea dori altul mai bun.

Sigur este însă și faptul că autorului îi scapă uneori din mâni caracterele cu care știe bine ce face. Scăpări scurte, supărări ce trec iute și se uită repede; mici contraziceri între ce fac și sunt Moșii săi; scu-

fundări intermitente, după care urmează izbucniri abia bănuite: urmând linia mare a caracterelor și acțiunilor, se lasă în părăsire unele amănunte, pe care le-am dori altfel. Când textul va fi tipărit, vom putea reveni cu pilde.

Acum mă opresc aici și fac o propunere: „Ultimul vlăstar“ ar trebui dat de mai multe ori, Dumineca, în fața tinerimei, la a cărei educație poate contribui mult: Tinerimea s'ar împacă mai ușor și cu fondul mitic pe care este pus Axente care vorbește de strămoși voivozi, lângă care noi putem pune numai un semn:!

*

Domnul Ion Dragoslav este un caz controversat.

Controversa o susțin amicii săi literari — aici, dacă scrii la o revistă, ești „amic“ dator să recomanzi posterității geniul colaboratorilor; o susține însuși dl Dragoslav, într-o schiță autobiografică-poetică în care „Sămănătorii“ sunt zugrăviți ca oameni foarte neîncredători (adecă: nepricepuți), cari nu au înțeles că dl Dragoslav derivă din... Creangă (poate)...

Cazul merită o notiță, mai ales acum, când ea se poate sprijini pe un volum apărut în editura „Minervei“: *La han la trei ulcele* (Prețul: Lei 1.50).

Sunt șaisprezece povestiri, cari se pot citi într-o după amiază, pentruca seara să știi cu siguranță că a doua zi nu mai ai nici un motiv să te interesezi prea mult de cazul dlui Dragoslav.

Fiindcă autorul este povestitor, să vă spun despre ce povestește: 1. *La han la trei ulcele*, o povestire reușită: Un călător este primit cu greutate la han, unde rămâne patru zile, cât ține ploaia, și face dragoste caldă cu hangioaica. 2. *Cu plugșorul*: Un mititel sfios și fricos urează cum poate și fuge când mătușă-sa iese să-i dea colaci. 3. *Sfântul*: Țăranii se lapadă de rachiu și se apucă iar de băut, după ce sfântul antialcoolist a fost dus în cătane. 4. *Slujbaș*: Ionică Sumănaru se face scriitor la subprefectură, dar, scăzându-i-se leafa la 11 franci, pleacă. 5. *Ca să-mi deie și o cafea* — a doua povestire, care m'a făcut să-mi zic: trebuie să citesc până la capăt, poate că, după alte patru, voi găsi că a zecea este tot vrednică, ca aceasta — *Ca să-mi deie și o cafea* spune cum un lucrător sărac fură cei din urmă doi franci ai unui binefăcător sărac, care doarme o noapte la el; îi fură ca să-i poată face o cafea, dimineața: „Sărăcii oameni, ca să-mi dea și o cafea, au făcut și ei ce s'au priceput“. Vorbă cu multă milă și înțeles. 6. *Paștele copilăriei*. Zic și eu cu autorul: „Nu le mai spun, căci toți ați fost copii ca mine și le știți“, dar' autorul le spune, totuș. 7. *O noapte la un prieten*: Cum eroul doarme în patul unui bețiv, cu nevasta la mijloc și cum nu se putea altfel. 8. *Inghetată*: Niște copii mănâncă înghețată într-o cofetărie. 9. *Creștin bun*: Grigore al Pascului pleacă să vândă o găină prinsă de nevastă-sa dintr'ale vecinei. 10. *Călărașul*: Nicolae pleacă pe vreme rea unde ar trebui să meargă fricosul Șmil. 11. *Vacanța*: Copiii în vacanță, imitând comedile dela panoramă și împărțirea premiilor. 12. *O spaimă*: Lui Ilie, care merge pe vreme rea la oraș, să aducă de grabă un doctor, i se năzare că aude și vede pe dracul. 13. *Cum am venit pe lume*: Nașterea unui copil înainte de vreme (șăptiliciu). 14. *Sticla cu*

vin: Sperația că numărul 10 mă va recrea de această infinită mulțime de observări mărunte, de pure observări, s'a împlinit abia acum; în *Sticla cu vin* pâlpăie iarăș o psihologie oarecare. 15. *O pățanie neuitată*: Un liceist obraznic este bătut cu un papuc de o cocoană pe a cărei față o urmărise până în casă. 16. În sfârșit! *Un om practic*: Matache Velciu, care caută un ciobotar, găsește un „avucat“ pentru Sofița sa, care-l merită, fiindcă a) este frumoasă, b) are avere și c) a prins să-l iubească.

Aceasta-i lumea dlui Dragoslav: un microcosm de naivi, umiliți, vițioși sau nevoiași, pe care autorul l-a studiat — nu s'ar putea zice cu interes, ar fi prea puțin, ci cu dragoste și milă.

Decât, ce-mi este mie lumea aceasta? Până unde crede autorul că poate să ceară și cetitorului său cel puțin interes? Oricât de bine ar povesti — și Dragoslav a re darul povestirii — eu mă întreb mirat, nu surprins plăcut ca de o descoperire, ci mirat: La ce aceste multe nimicuri, adunate de-o observare fără indoeală ageră, dar ageră în limite strâmte? Dragoslav vede bine, dar rar pătrunde dincolo de formele externe, la suflet. Vede bine, iar uneori se uită și la ce omul este deprins să întoarcă ochii...

Probe.

Cum s'a născut povestitorul (p. 187):

„Mama cum o văzû (pe moașa), zimbi la ea și par'că se mai ușură; iar' când fû aproape de pat, o trase de mânecă și așa se opinti și-i cârpi un pumn în spate, că se îndoi și moașa la mijloc, și mama scăpă de necaz.

„Ua! ua!“; atâta făcu și par'că aș fi și murit“.

„Tata începû să joace de bucurie, dar băiatul numai de șapte luni, mic, slab de tot și fără unghii“. Etc. etc.

Din „adâncimile“ vieții dela țară (p. 131):

„Intr'adevăr, în săptămâna mare, cine-ți mănâncă carne la țară? De rușine nici cel mai hulitor om de Dumnezeu n'o face, sau, de-și dă în petec, de rușine, n'o spune la nimeni“.

Sau, chiar (p. 144):

„Și cum să nu se lase ger, dacă eră senin? Nici-odată nu-i frig tare, decât când e cerul șters de nori“.

Banalitățile de felul acestora sunt numeroase. Ele sunt culese într-o viață modestă, de un spirit timid, pe care sfiala firească l-a gonit din lumea unde faptele sunt mai îndrăznețe și caracterele mai individuale, mai interesante, mai energice. Rămânând printre cei mici, autorul a găsit câteva momente, care i-au putut da două-trei povestiri mai înălțate, dintre care cea mai originală este *Ca să-mi deie și o cafea*.

Altfel, autorul are o limbă frumoasă, din care aș elimina numai câteva trivialități.

* * *

Doamna Sadoveanu-Evan? Da și nu; vino 'ncoace, du-te 'ncolo; și așa, și mai altfel. Și totuș, este o notă, al cărei sunet merită să fie semnalat. *)

*) Izabela Sadoveanu, *Impresii Literare*, Minerva. București, 1908, volum care nu ni s'a trimis.

Red.

A venit ca studentă „naivă” la București (p. 262), unde a găsit un cerc literar din care făceau parte — pe-atunci studenți — Ioan Al. Brătescu-Voinești și Dr. G. Proca (O. Carp); a fost o adoratoare a scriitoarei Sofia Nădejde, în care astăzi nu mai găsește o artistă, ci numai o scriitoare moralizatoare.

Azi, o fire doritoare de bine și de lupte. O fire cam sgomotoasă, războinică; și când nu-i de nevoie, sau este chiar primejdios, deoarece sgomotul îl face câteodată cu vorbe care nu prea sunt orășenești.*)

Evan scrie „impresii”, dar se simte între „colegii săi de critică, în meseria lor” (p. 152), un coleg cu aspirația de-a înrăuri și publicul și pe autorul pe care i-l înfățișază.

Să fim serioși, așadar.

Oricât de numeroase ar fi vorbele de prisos care se găsesc în acest volum, ele nu mă împiedecă să recunosc că autoarea are un punct de vedere pe care nu-l părește, o măsură pe care n-o pierde niciodată. Doamna Sadoveanu-Evan are o filozofie, deși este femeie. Și filozofia aceasta, poate mai mult simțită decât gândită, îi conduce critica *ab ovo usque ad mala*. Este tare 'n filozofia sa, ca papa în infalibilitatea sa; și judecă, și judecă.

„Rațiunea e roaba stării sentimentale a momentului, ea e îndreptățirea, justificarea acestei stări. Ceea-ce la un moment dat ne pare adevărul clar și neîndoios, poate fi adeseori un miraj, izvorit fără știrea și voia noastră, din simțiri și patimi ce se frământă în întunerecul inconstienței. Adevărul deci, mai ales (!G. B. D.) în ceea-ce privește lumea launtrică, e în simțire, nu e în rațiune...” (p. 10.)

Deci: primatul simțirii!

Să-i respectăm filozofia fără a ne-o însuși și să constatăm că, pornind de-aici, doamna I. S. E. caută în autorii cu cari se ocupă: 1. ce simt, cum simt și 2. cum se potrivesc simțirile lor cu ale d-sale, care-i par (ca ori-cărei femei) totdeauna prețioase.

Consecvență cu ce inima-i spune, doamna stabilește, când vorbește despre gingașa Elena Farago, principiul său critic:

„Când viersul trezește ecouri îndepărtate, vibrații adânci și întinse, ce ridică o lume de gândiri și de simțiri adormite acolo în taina adâncurilor noastre, toate sufletele în stare de a resimți frumosul, răspund și — nu e nevoie de alt criteriu mai sigur pentru a aprecia valoarea poeziei.”

Criticul este atât de convins de puterea „inconstienței” și „adâncurilor noastre”, încât declară război formelor logice și normative în estetică ca și în știința cea mai rece (p. 165):

„La noi, în critică și recenzii, nu se poate vorbi de artiști și literați, fără a se face comparații și clasificări. Socot că felul acesta de a aprecia valoarea artiștilor e superficial, de cele mai multeori fals.”

*) Negustori de vorbe, ce precupețesc gloria talentelor; pleavă și plevușcă; etc.

Cum nu! Simțim doar atât de diferit încât comparația nici nu-i cu puțință! Și dacă nu compari, ce să mai clasifici!? Curajul lui Evan îmi place, dar rodul acestui curaj este o greșală teoretică, care nu se poate admite.

Primatul simțirii: acesta este așadar cheia înțelegerii acestei scriitoare, pentru al cărei fel de-a fi alții n'au avut nici liniștea contemplării mele, nici crușarea ce-o merită ori-când logica sentimentală a unei femei culte. Vezi d. e. ce a scris V. Cioflec în revista lui I. Chendi: Oo!

Aș putea și eu să analizez aici cum se reflectă simțirea autorului în felul cum simte el pe poezii ce-i analizează; aș putea să-i cercetez unele (mici) contraziceri; aș putea să zâmbesc chiar de câte un rar (foarte rar) galimatias stilistic; dar, la ce? Volumul nu merită astfel de atitudini frivole. El se ocupă, simpatice și propagator de adorare, cu O. Carp, Sadoveanu, Gorun, Anghel, Iosif, Goga, Sandu-Aldea, Farago, Brătescu-Voinești; explică simțirea din ei; găsește de mai multeori judecăți drepte (formulate cam prolix); caută în toți o linie în care să-i așeze: reflexul vieții naționale în opera lor; îi servește, fără a se servi pe sine, cu devotament. La ce deci măruntele răutăți?

Aș dori ca și autoarea să-și însușească acest bun obicei al disprețului pentru răutățile mărunte, care-i desfigurează unele pagini.

Cum veți ceti deci pe dna I. S. Evan? Ca mine: urmărind ecoul pe care literatura noastră modernă îl produce în sufletele femeilor din straturile culte!

NB. În cor. trecută să se cetească amplitudine în loc de aptitudine.

„G. Bogdan-Duică.

P. S. Autorii români din regat, cari doresc să fie apreciați și în rubrica coresp. din Buc., sunt rugați a trimite dlui G. Bogdan-Duică (București, str. Știrbei-Vodă#202) câte un exemplar din lucrările lor.

Pagini străine.

Alphonse Daudet.

Alphonse Daudet e unul dintre cei mai însemnați romancieri francezi din jumătatea a doua a veacului trecut. S'a născut la Nîmes, la 13 Mai 1840, a murit în Paris, la 16 Decembrie 1897. Anii lui din tinerețe sunt tot atâția ani de sărăcie și suferințe, de cari îl scapă ducele de Morny, luându-l ca secretar și ajutându-l să facă călătorii de studii. Primul său succes literar îl datorește romanului auto-biografic „Le petit Chose”, istoria unui copil, (1868). Alte două volume: „Scrisori din moara mea” (1869) și romanul comico-satiric „Les aventures prodigieuses de Tartarin de Tarascon” (1872) fac numele lui tot mai cunoscut, iar romanul „Fromont și Risler” (1874; a ajuns 60 de ediții) îl ridică în șirul celor mai citiți scriitori ai Europei. Rând pe rând publică, apoi, romanele „Jack” (1876), „Le Nabab” (1877), „Regii în exil” (1879), „Numa Roumestan” (1882), „L'immortel” (1888; o satiră la adresa Academiei franceze) ș. a.

Alphonse Daudet e un realist original, care zugrăvește cu multă siguranță moravuri sociale și tipuri din feluritele clase de oameni. Fiind născut în Provence, a cunoscut deaproape și a descris viața dela țară, precum și moravurile orașelor din Provence. În alcătuirile sale e artist desăvârșit; fraza lui e curgătoare; limba de-o frumuseță rară.

Stelele.

Povestirea unui cioban.

Când păzeam turmele pe Luberon, stam cu săptămânile, fără să văd pui de om, singur la suhat, cu câinele meu Labri și cu oițele mele. Din vreme în vreme trecea călugărul din Muntele-Uri pe acolo, căutând buruieni de leac, ori zăream fața neagră a vreunui cărbunar din Piemont; dar erau oameni fără duh, tăcuți, cari, trăind tot în singurătate, pierduseră pofta de vorbă și nu știau nimic din câte se spuneau prin sate și prin orașe.

De aceea, la două săptămâni, când auzeam, pe cărarea ce suie la deal, talanga catărului dela conac, care-mi aducea merindea pe cinsprezece zile, și când vedeam cum se ivește încet, încet, deasupra costisului, capul isteț al băiatului dela curte sau scufia roșietică a mătușii Norada, eram, zău, fericit. Îi puneam să-mi înșire noutățile din sat, botezurile și nunțile; dar de ce-mi ardea mie mai tare, eră să aflu ce se mai făcea fata stăpânilor, domnișoara noastră Ștefănuța, cea mai frumoasă fată cale de zece poște împrejur. Fără să m'arăt cât îmi pasă de mult, știriceam dacă se duce des la joc, la șezători, dacă-i vin mereu pețitori. Și, cui m'ar întrebă ce-mi pasă mie de toate astea, mie, biet cioban dela munte, i-aș răspunde că eram de 20 de ani și că Ștefănuța

eră tot ce-mi văzuseră ochii mai frumos de când trăiam.

Intr'o Duminecă, când așteptam merindele, se întâmplă de sosiră tare târziu. Dimineaua mă gândii: „O fi liturghia de vină”. Pe la amiază veni o furtună și mă gândii că n'o fi putut catăru s'o ia la drum, din pricina potecilor rele. În sfârșit, cam pe la trei ceasuri, când cerul se limpezise, iar muntele sticlea de apă și de soare, auzii, printre picăturile ce se scurgeau de pe frunze, și printre vuetul părăiașelor revărsate, talanga catărului, veselă și sprintenă, ca dangătul clopotelor în ziua de Paști. Dar catărul nu-l mână băiatul dela curte, nici mătușa Norada.

Il mână – ia ghiciți cine-l mână?! – d-șoara noastră, copii! Chiar ea; ședeă drept între coșurile de răchită, rumenită de aerul tare de munte și de reveneala furtunii.

Băiatul eră bolnav, mătușa Norada se dușese, pe câteva zile, acasă la copii. Astea mi le spuse frumoasa Ștefănuța, dându-se jos de pe catăr; și mai spuse că a întârziat fiindcă se rătăcise pe drum; dar văzând-o așa împodobită de Duminecă, cu pantlica înflorită, cu fusta scilpicioasă cu horbotele ei, mai curând ai fi crezut că s'a întârziat la vre-o horă, dar nu că și-a căutat drumul prin tufișuri. Ce făptură dragălașă! Nu mă

mai săturam privind-o. Adevărat, că n'o văzusem niciodată așa de aproape. Câteodată, iarna, când erau turmele la vale, și veneam seara de cină la conac, trecea pripită, prin odaie, fără să stea de vorbă cu argații, totdeauna gătită și cam măreață... Și-acum era aici în fața mea, numai și numai cu mine.

Și să nu-ți ieși din minți?

Dupăce deșertase merindea din coșuri, Stefănuța începui să se uite uimită împrejur. Ridicându-și puțin rochia de sărbătoare, ca nu cumva să și-o strice, intră în ocol, vrui să vadă locul unde dormeam: ieslea de paie cu blana de oaie, ținută acățată de perete, bâta și pușca cu cremene.

De toate făcea haz!

„Și aici trăiești tu, săracu de tine? Ce urât ți-o fi, tot singur! Ce faci toată ziua? La ce te gândești?... „Îmi sta pe limbă să răspund: „La dta, stăpână!“ și nici n'aș fi mințit; dar mă zăpăcisem de nu nimeream nici un cuvânt.

Și ea băgă de seamă, șireata, și tot mai mult mă zăpăcea cu glumele ei.

„Dar drăguța, vine ea vreodată să te vadă? — O fi Capra de aur sau Esterela care nu se arată decât pe piscurile înalte...”

Și, cum vorbea așa, părea că era chiar ea zâna Esterela, cu râsul ei șăgalnic, cu capul dat pe spate, zorită să pornească înapoi; te făcea într'adevăr să crezi că-i o vedenie.

„Rămâi cu bine, ciobane!

— Sluga d-tale, stăpână!”

Și iacăt-o plecată cu coșurile goale.

Când nu se mai văzu pe poteca piezișe, mi se părea că pietricelele ce se rostogoleau sub copitele catârului îmi cădeau, una câte una, pe inimă. Le auzii multă, multă vreme; și până 'n amurgit am rămas așa ca amorțit; nu cutezam să mă mișc, de teamă să nu-mi risipesc visul.

Mai pe 'nserate, când adâncul văilor începe a se albăstri, iar oile se înghesuiau behăind la strungă, să intre 'n țarc, auzii cum mă strigă cineva din vale, și deodată se ivi din nou stăpâna, dar nu veselă ca mai adineauri, ci tremurând de frică, de teamă și de umezală.

Pe cum se vede găsise, la poalele muntelui, „Sorga” crescută de ploaie și vrând să

treacă cu tot dinadinsul era cât pe-acî să se înece. Ce era mai rău, era că acum pe 'noptate nu mai putea fi vorbă să se 'ntoarcă acasă, căci singură n'ar fi nimerit niciodată drumul, iar eu nu-mi puteam lăsa turma.

Îi era groază când se gândea să rămâie noaptea la stână, mai ales fiindcă știa părinții neliniștiți.

Eu o mângăiam cum puteam:

„În luna lui Cuptor sunt nopțile scurte, stăpână... Iac-acî, — mai mare spaima”.

Și aprinsei repede un foc bun să-și usuce picioarele și rochia. Apoi i-am adus lapte și caș; dar ei nu-i ardea, sărăcuța, nici de 'ncălzit nici de mâncare și-mi venea și mie să plâng când vedeam cum o năpădesc lacrimile.

Se 'noptase deabinele. Pe creștetul munților nu se mai vedeă decât, ca o pulbere de soare, o dungă de lumină la asfințit. Vream să intre stăpâna în colibă să se odihnească. Am întins peste paiele proaspete o blană de oaie nouă de tot, i-am pofțit noapte bună și m'am dus de m'am așezat afară, dinaintea ușii... Dumnezeu mi-e martor că, cu toată vâpaia dragostei ce mă ardea, nici un gând rău nu s'a trezit în mine; simțeam, doar o mândrie nespūsă gândindu-mă că într'un colț al țarcului, aproape de tot de turma uimită care se uită la fata stăpânului mei cum doarme — ca o mioriță mai de preț și mai albă decât toate celelalte — cum se odihnește, în paza mea. Niciodată nu mi se păruse bolta așa adâncă și stelele așa scânteietoare... Deodată, ușița colibei se deschise și Stefănuța ieși. Nu putea dormi. Paiele foșneau, oile se mișcau sau behăiau în vis. Îi era mai bine lângă foc. Dacă văzui, îi pusei cojocul meu pe umeri, ațâțai focul și șezurăm așa unul lângă altul, fără să vorbim. Dacăți petrecut vreodată noaptea sub seninul cerului, veți fi știind că pe când oamenii dorm, o lume tainică se trezește în liniștea singurătății. Atunci izvoarele șoptesc mai cu 'nțeleș și pe fața lacurilor s'aprend flăcări mititele. Toate duhurile munților umblă 'n voia lor de colo până colo; în văzduh sunt adieri, e un freamăt ușor par'că s'ar auzi crengile crescând și iarba răsărind.

Ziua trăiesc ființele; noaptea trăiesc lucrurile. Când nu ești dedat ți-e frică... Și dom-

nișoara noastră, tremură și s'apropiă de mine la cel mai mic sgomot. Intr'un rând, un ți-păt jalnic, venit dinspre lacul care străluceă 'n vale, ajunse până la noi și, în acelaș timp, o stea frumoasă lunecă pe deasupra capetelor noastre tot înspre lac, ca și când vaetul ce auzisem ar fi fost însoțit de o candelă aprinsă.

„Ce e asta? întrebă Ștefănuța încet.

— Un suflet care intră în rai, stăpână”;
Și-mi făcui cruce.

Se'nchină și ea și rămase o clipă cu fața 'n sus, cufundată 'n gânduri. Apoi zise:

„Adevărat că voi ciobanii sunteți vrăjitori?

— Nici decum, stăpână. Dar aici suntem mai aproape de stele și știm mai bine ca cei din vale ce se petrece acolo sus“.

Se uită mereu la cer, cu bărbia răzimată 'n palmă, învălită în pielea de oaie, ca un păstorăș ceresc.

„Ce de mai sunt! Ce frumos e! niciodată n'am văzut atâtea... Tu știi cum le zice, ciobane?

— Știu, stăpână.... Uite, drept pe deasupra noastră e Drumul sfântului Iacob (calea laptelui). Merge din Franța de-adreptul în Spania. Sfântul Iacob l-a tras ca s'arate calea viteazului Carol cel Mare, când purtă războiu cu Sarasinii. Mai departe Carul Sufletelor (Ursa mare) cu cele patru osii scânteietoare. Cele trei stele dinainte sunt cei Trei înhămați, iar cea mititică, lângă a treia, Căruțașul. Vezi de jur împrejur mulțimea de stele căzătoare? Sunt sufletele pe cari nu le primește Dumnezeu în raiu. Ceva mai la vale uite Grebla sau Trei crai (Orion), care ne slujește nouă de ceas. Numai cât mă uit așa și știu c'a trecut acum de miezul nopții. Mai jos, tot spre meazăzi, strălucește Ion din Milan (Sirius), făclia

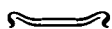
stelelor. Știi ce povestesc ciobanii despre steaua asta? Zice că 'ntr'o noapte Ioan din Milan, cei Trei crai și Cloșca (Pleiada) au fost poftiți la nunta unei stele, prietină de-a lor. Cloșca, grăbită, pleacă cea dintâi și apucă pe drumul de sus. Uite-o colo în inima cerului. Cei Trei crai tăiară drumul pe de vale și-o ajunseră; dar leneșul de Ion, care dormise prea mult, rămase de tot în urma lor și, necăjit, ca să-i oprească, asvârli toiagul după ei. De aceea la cei Trei crai le mai zice și Toiagul lui Ion din Milan.

Dar cea mai frumoasă dintre stele e steaua noastră, stăpână, Steaua Ciobanului (Luceafărul) care ne luminează în zori când scoatem turma și seara când o mănăm acasă. Îi mai zicem și Mărgărina, Mărgărina cea frumoasă, care aleargă după Petru din Provansa (Saturn) și se mărită cu el tot la câte șapte ani.

— Ce fel, ciobane, și stelele se mărită?

— Păi da, stăpână“.

Și pe când încercam să-i deslușesc ce erau nunțile acelea, simții că ceva fraged și ușor mi se lasă pe umăr. Eră căpșorul ei, îngreunat de somn, care se propteă de mine, și auzeam foșnind ușor cordeluțele, horbotele și părul mătășos. Șezû așa, nemișcată, până ce stelele cerului pieriră întunecate de zorile dimineții. Eu o priveam cum doarme, turburat oarecum în adâncul sufletului, dar sub sfânta ocrotire a nopții senine care niciodată nu mi-a trezit decât gânduri curate. În jurul nostru, stelele își urmau calea liniștită, supuse ca o turmă uriașă; și erau clipe în cari îmi închipuiam, că una din stelele acelea, cea mai gingașă, cea mai strălucitoare, se rătăcise în drumul ei și venise s'adoarmă pe umărul meu.

Din Popor.

Cine m'aude cântând
Zice că n'am nici un gând...

Nice n'am eu multe tare,
Dar am unul și mă doare

Și să nu dea Dumnezeu
Și la alții gândul meu,

Că arde și pustiește
Și trupu ți-l istovește.

Ardă-l focu dor vrăjit
Și pe cin' l-a născocit!

De pe Olt.

Expoziții de copii.

„Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibiiului“ are meritul de-a fi realizat pentru prima oară idea fericită a expozițiilor de copii. Până acum a aranjat trei expoziții de copii în comunele Apoldul-român (1906), Ilimbav (1907) și Poiana (1908). În anul trecut (1907) exemplul ei a fost urmat de despărțământul Asociațiunii și de Reuniunea femeilor din Sălagiu, cari au aranjat o asemenea expoziție în comuna Băsești.

„Luceafărul“ s'a ocupat de toate aceste expoziții, aducând și fotografii, așa încât ele au putut fi cunoscute în cercuri mai largi. Cu toate acestea, nu știm să se fi încercat și în alte locuri aranjarea lor, deși ele ar trebui să preocupe serios cărturărimea noastră, care cu puține jertfe intelectuale și materiale ar putea să le încetățenească în toate ținuturile. Mai ales despărțământele „Asociațiunii“ pot aranja cu ușurință astfel de expoziții cu ocazia adunărilor cercuale.

Deși e aproape de prisos să mai stăruim asupra însemnătății naționale și sociale a acestor expoziții, totuși vom spune câteva cuvinte, în nădejdea că ele vor avea norocul să fie ascultate și urmate.

Statistica ne arată că una dintre țările cu o mai mare mortalitate între copii e Ungaria. Și comitatele locuite de Români dau procentele cele mai îngrijitoare. Acest fapt e deja îndesulitor pentru a atrage luarea aminte a fruntașilor noștri cari poartă la inimă înaintarea și întărirea neamului nostru — să înlăture cauzele acestei primejdii naționale. Și cari sunt de obicei cauzele acestei mortalități? Boalele izvorâte din negrija mamelor, murdăria și sărăcia. Sărăcia e cauza primordială, care adeseori crează pe celelalte. În ținuturile unde țăranii noștri sunt lipsiți de pământ, unde sunt siliți să trăiască viața mizerabilă de zileri, bineînțeles că orice încercări de felul

acesta sunt premature. În aceste ținuturi problema de căpetenie e cea de a creă mai întâi o situație materială țăranimii. Pentru noi, cari suntem oameni puțin practici și cari ne mărginim la întrebuințarea forței noastre morale, rezolvarea acestei probleme e mai grea. Nici nu stăruim asupra ei. În ținuturile în cari țăranimea noastră are însă condițiile unei dezvoltări prin sine însăși, e o crimă

socială și națională a nu-i veni într'ajutor cu sfatul, luminându-l și îndrumându-l la o viață mai rațională. Expozițiile de copii în aceste ținuturi sunt o necesitate. Cu ajutorul lor țăranii se vor deda să îngrijească de sănătatea lor și a copiilor, de curățenia locuințelor și de vigoarea neamului, la care poporul nostru în multe părți ține cu mândrie. Și înțelepciunea cuprinsă în vechea maximă: *mens sana in corpore sano* e un precept social de cea mai mare importanță pentru existența unui neam.

Doi copii premiați din Poiana.

Expozițiile de copii, pe lângă rezultatele de premenire a ființei noastre naționale, pot avea urmări binefăcătoare pentru încheierea păturilor noastre sociale, a căror diferențiere păgubitoare am accentuat-o în diferite rânduri. Aranjarea astorfel de expoziții cultivă în sufletele cărturărimei noastre sentimentul altruist, care e temelia oricărei consolidări sociale. Mai trezește în cărturarii prea îndepărtați de originea lor țăărănească mândria de-a aparține unui popor de țărani sănătos, frumos și treaz la minte care e accesibil progresului și civilizației omenești.

Privind de pildă fotografiile expoziției din Poiana, ținută la 27 Octomvrie n. 1908, e cu neputință să nu simți o mândrie că poporul nostru are sate cu oameni așa de chipeși și așa de frumoși; e cu neputință să nu simți fiorul ce ți-l trezește în suflet viitorul unui

astfel de popor de țărani, voinic și înzestrat cu atâtea calități sufletești și trupești.

Cărturarii români, cari înțeleg realitatea și hrănesc în suflet și idealuri, au prilej să vadă că prin acest popor poți nădăjdui într'un viitor mai bun. Dar numai prin el și pentru el!

Îndemnăm decit oată cărturăria noastră conștientă de misiunea ei să îmbrățișeze cu drag ideea expozițiilor de copii, urmând exemplele harnice și rodnice „Reuniuni române de agricultură din comitatul Sibiiului“.

*

La expoziția din Poiana au fost expuși vre-o 300 de copii între 1—4 ani. Dl Dr. N.

Calefariu a ținut poporului o prelegere despre „Cauzele marelui mortalități a copiilor, cu deosebire a sugătorilor și despre mijloacele ei de combatere“, iar dl Dr. N. Comșa a vorbit despre „Importanța expozițiilor de copii“. D-na Agnes Dr. Măcelariu din Miercurea a dăruit două rânduri de scutece pentru doi copii săraci, pe cari i-a înfășat în fața poporului. Premiile în sumă de 150 cor. au fost dăruite fondului pentru zidirea noii biserici din Poiana. Donatorii acestei sume sunt copiii premiați.

Sunt tot atâtea fapte vrednice de urmat în toate comunele românești.

Câte le vor urmă?

Oct. C. Tăslăuanu.

Dări de seamă.

Pompiliu Pârvescu, *Hora din Cartal*, cu arii notate de C. M. Cordoneanu, edit. Acad. Rom. București, 1908. 1 vol. de 195 pp. Prețul: 3 lei.

Academia Română, trimițându-i-se bogate culegeri de literatură populară, unele cu material bine adunat și bine scris, a înființat în anul acesta o publicație specială, purtând numirea „Din viața poporului român — culegeri și studii“, care va cuprinde culegeri de lit. pop., de obiceiuri, superstiții, cântece și jocuri, cu un cuvânt tot ce este manifestare a vieții sufletești a poporului românesc de peste tot locul.

Hora din Cartal, — un sat în Dobrogea, în ținutul unde s'a făcut culegerea — formează primul volum al acestei publicațiuni speciale.

Lucrarea conține, pe lângă introducere, șase capitole: I. Hora, II. Datini, III. Legende, IV. Cimitiruri, V. Nunta și VI. Melodiile, — afară d'acestea: note, glosar, indice și câteva ilustrații.

În introducere autorul ne dă observări generale: mai întâi asupra poeziei populare. Reținem din aceste observări tendința producțiilor poporului de a fi locale și actuale, păstrându-se forma internă și schimbând numele de persoane și localități, — exemplu e balada Ghiță Cătănuță, cu variantele sale din diferite ținuturi. Autorul, care e profesor secundar în România, cunoaște variante din Moldova, Muntenia, Basarabia și Ardeal. Nu cunoaște însă baladele din Bănat, cari, în unele priveri, sunt cele mai bogate și mai bine închegate între tot ce a produs fantazia poporului nostru. (O dovadă de superioritate a baladei bănățene este și varianta Mioriței, singură completă, aflată în Bănat și apărută mai întâi în „Luceafărul“ din 1905).

Urmează, tot în introducere: observări privitoare

la choreutica dobrogeană, cântece de jocuri, danțurile moderne și cele vechi, jocul haiducesc cel mai vechiu, instrumentele muzicale întrebuințate la jocuri ș. a. — lucruri interesant expuse și ușor de cetit.

În capitolul Hora se descriu, în formă de amintiri și impresii, uneori poate prea personale, felurile și mișcările jocurilor: Popărlanu, Sultânica, Ciobănașul, Oltenașul, o mulțime de Hore, Sârbe, Dedoi, Lelița-Ioană ș. a., ș. a. Descrierea rămâne cu atât mai prețioasă, cu cât danțurile poporului, ca și porturile, ca și poeziile sale, se înstrăinează, se corcesc și cu vremea pier.

Celelalte capitole — afară de ultimul — sunt de mai puțină însemnătate, (al doilea, „Datini“, trebuia omis; tot ce e de interes aici, este cunoscut din Vrajile lui S. Fl. Marian).

Partea cea mai importantă a lucrării d-lui Pârvescu este partea privitoare la melodii, fiind până acum unică în felul său la noi. Melodiile au fost strânse cu fonograful în călătorii pe sate. Iată ce ne spune autorul despre drumurile sale și despre chipul cum o țărăncă și-a exprimat mirarea la auzul fonografului: „Când m'a văzut lelea Silica Săciului din Cartal, desfăcând cutia și așezând pâlnia, s'a uitat lung la mine cu mâna sub bărbie. După ce a cântat lăutarul și am pus diafragma să le arăt și lor isprava, biata nevastă n'a mai putut răbdă, a deschis ușa și a prins să strige: Ptiu!... uci-gă-l crucea! la vino, Gligore, să-l auzi pe dracu... — Și, întorcându-se iar, se apropie încet, băgând urechea în pâlnie să asculte mai bine îngânarea aceea melodioasă, care își urmă cursul singură, ieșind ca dintr'un necunoscut și care nu putea să pornească numai dela un fleac de sul de ceară... Și într'o vacanță d'a mare, după atâtea umblet se de-

prinseseră oamenii cu mine: — Uite domnu.... cu muzica! — Și așa, cu lădița în brațe,... cu merindea în coșuleț, dispăream d'acasă în fiecare săptămână, ca să fiu sărbătoarea prin cine știe ce sate, înecându-mă în praful drumurilor și pârlindu-mă la frigarea soarelui...”

Profesorul Cordoneanu a avut bunăvoința să facă de pe sulurile fonografului copiile melodiilor astfel adunate. Melodiile, 63 la număr, aproape toate frumoase și românești, se cuprind notate la sfârșitul volumului pe vre-o patruzeci de pagine. Cântecelile acestea vor aduce odată bune servicii societăților corale și tuturor iubitorilor de muzică națională: armonizarea lor pentru piano și pentru coruri ar fi foarte de dorit.

Titlul cărții, „Hora din Cartal“, spune prea puțin în comparație cu mulțimea și varietatea materialului. Autorul a făcut, într'adevăr, o muncă din cele mai grele, și merită să fie cetit și încurajat.

E. H.

N. Dunăreanu: *Răsplata*, nuvele. București, 1908. Editura „Minerva“. — Al doilea volum al dlui N. Dunăreanu e scris în același gen ca și cel dintâiu, coprinzând nuvele din viața chinuită a pescarilor dobrogeni. O atmosferă mocnită plutește deasupra lor, o ceață posomorită, care le învăluie viața și le-o înghețe... Ca oameni, cari trăiesc cu capul a mână, în luptă cu marea, cu vântul și cu valurile, sunt de o fire închisă și posacă, credincioși până la fanatism, inclinați însă, în aceeasă vreme, spre beutură. E un colț de lume, un microcosm, care te interesează și te înălțue prin realitatea lui, prin oamenii cari trec pe dinaintea ochilor noștri sufletești, încât ni-se întipăresc în minte și ne întovărășesc apoi ca niște vechi cunoștințe. Puternicul Vania, care se îndrăgește de Dunea, lipoveanca, îți amintește pe eroul din „Pescarul de Islanda“ de Pierre Loti. Idila lor de dragoste, redată cu multă gingășie, se izbește însă de vederile religioase ale tatălui Vaniei, care nu vrea să știe de „lipoveanca spurcată și — eretică“. Îndărătnicul Vania nu vrea să știe de nimic, filozofia lui e așa de simplă: „Și dacă-i lipovancă? Eu o iubesc! Pentru mine nu-i păgân!“ Când îndrăgostiții simțesc că nu e chip să înduplece pe bătrân, se hotărăsc să fugă împreună și pornesc dealungul mării, pe o seară posomorită de Februarie, când marea se sbătea în spazmuri de furtună. Bătrânul însă află de fugă, se aține pe urma lor... În întuneric tatăl și fiul se iau la luptă, în cele două bărci, între țipetele desnădăjduite ale fetei. Deodată flăcăul, lovit în creștet, se răstoarnă în marginea luntrei, care se cufundă cu față cu tot, în vreme ce moșneagul, cu privirea răătăcită, cade în barcă, nedându-și seamă de ce se mai petrece în juru-i.

Maxim Ciacara cel ursuz și încruntat, care purta în fundul sufletului amintirea unei dragosti pierdute, revizorul Dima cel atât de sever, care în urmă totuși iartă, sunt și ei foarte bine redați. Iată cum rațio-

nează acest slujbaș al statului, după-ce le-a dat drumul celor vinovați: „Ce dracu să le faci, domnule, om ești... când vezi că-ți iese înainte un sat întreg, cum să nu te induioșezi! Ai și tu copii, ai inimă 'nainte de toate... La urmă, să vezi, cine crezi că e în stare să-ți dea în cap?... Tot ăștia, pe care i-ai iertat...”

Ori-cât de bine ar fi schițată madame Davidescu — în cea mai lungă nuvelă din volum — privirea și-se fixează totuși mai cu dinadinsul asupra bucății „Doi slujbași“. E poștarul și calul dintre Sulina și Catorleț, „amândoi slabi și îmbătrâniți în slujba grea a poștei“. Omul eră înalt, gheboșit, cu fața aspră, arsă de soare și de vânturile stepei; iar calul, tovarășul lui, eră ingenunchiat de picioarele dinainte, cu pielea roasă de răni și slab de i-se vedeau coastele. Dela o vreme eră calul tot mai slab și stăpânul se îngrijea foarte mult. „Se ducea în grajdul sărac și după ce-i dădea calului de mâncare, îl bătea pe trup, pe gât, cu palma, îl mângăia, îi vorbea ca unui prieten bun, care înțelege totul și nu poate spune nimic...”

Lacrimile ce-i picură bătrânului, când calul i-se prăvale, la mijlocul drumului, sunt așa de firești pentru omul care muncise alături de dobitoac o viață întreagă și a cărui soartă abia de se deosebiă ceva de a acestuia...

De încheiere o observare: Nuvela „Răsplata“ putea să lipsească din volum. E atât de revoltătoare „răsplata“ ce se dă veteranului cu decorațiile prinse pe piept; atât de cinic glasul bulgarului, care spune despre ele: „Astea tinichele, nu fac la mine două parale...” — încât întreg subiectul și-se pare căutat și exagerat. Nu credem să se poată întâmpla în realitate ceea ce se spune în cea dintâiu nuvelă a volumului, căci suntem cu mult mai geloși de mândria națională a fraților din regat; sau chiar dacă astfel de infamii se pot săvârși v'odată, ele pot fi foarte bine tratate într'un articol de gazetă, într'o vorbire din cameră, dar niciodată nu trebuiesc trecute posterității sub forma nemuritoare a artei!...

A. C.

George Murnu, *Archeologia clasică și rostul ei la noi*, București, 1908.

— *In chestia archeologiei*, București, 1908.

Ambele sunt extrase din „Convorbirile literare“. Prima e lecția de deschidere ce-a ținut-o la universitatea din București în 18 Febr. 1908. în care se ocupă cu multă competență de obiectul și importanța archeologiei clasice. Fixează principiile acestei științe, în legătură cu studiile făcute de Al. Odobescu.

A doua broșură e o polemică cu dl Al. Tzigara-Samurcaș despre același subiect.

Dl G. Murnu e desigur cel mai chemat astăzi să ocupe catedra de archeologie la universitatea din București, catedră pe care a avut-o Odobescu.

C.

Cronică.

Nașterea Domnului. În acest număr publicăm ultima operă a dlui Octavian Smigelschi, care de astă toamnă lucrează în Roma. Noua operă a mult apreciatului nostru pictor e o încorporare a concepției naționale, care în timpul din urmă se accentuează tot mai puternic în mișcarea noastră artistică. Nota caracteristică a acestei mișcări e străduința de a crea o artă românească prin introducerea motivelor artei țărănești și prin întrebuițarea elementelor artei vechi în arta

forme nouă pentru exprimarea frumosului, vedem începutul unei epoci de renaștere a artei noastre naționale, care va putea da roade strălucite numai în viitor. Ea va contribui și la închiegarea socială a neamului nostru, care astăzi ni se înfățișează cu diferențieri prăpăstioase și păgubitoare intereselor naționale.

Arta bisericească a dlui Smigelschi, prin concepția ei și prin întrebuițarea motivelor artei decorative țărănești, cadrează așa de bine cu întreaga mișcare mai nouă de a crea o artă națională. Unii socotesc aplicarea motivelor țărănești în pictura bisericească ca o erezie. Noi am accentuat în diferite rânduri cum înțelegem întrebuițarea motivelor artei populare în arta superioară. Și credem că am avut dreptate, când am zis că arta țărănească poate servi numai ca izvor de inspirație, numai ca element de premenire pentru arta superioară! Artiștii sunt chemați să desăvârșească arta populară, să creeze, prin întrebuițarea și prelucrarea comorilor din arta noastră populară, opere de artă superioare, vecinice, cari să îmbogățească arta universală cu farmece noutății și originalității.

O. C. T.

Călușeri-soldați din Bosnia în frunte cu căp. Florian.

noastră modernă, superioară. E o mișcare de premenire, de desăvârșire, care se găsește încă în fazele începutului. Vorbind de compoziția dlui Tib. Brediceanu, „La șezătoare“, am arătat importanța acestei noi concepții în muzică. Arhitecții din România lucrează din răspuțeri pentru crearea unui stil românesc în arhitectură. Arta decorativă țărănească e cultivată cu sârguință și uneori cu simț de mai multe societăți din România și dela noi, străduindu-se a întemeia o artă decorativă românească. Comisiunea monumentelor istorice din România în Buletinul său trimestrial contribuie la cunoașterea arhitecturii și picturii bisericești din cele mai îndepărtate timpuri. Revistele mai de seamă se ocupă neîncetat cu popularizarea și comentarea artei țărănești și cu creațiunile tinerilor artiști. La noi dl Octavian Smigelschi îndrumă pictura bisericească pe nouă cărări. Până și dansurile naționale sunt cultivate de Societatea „Chindia“ din București. De literatură și pictură nu mai pomenim, fiindcă caracterul lor național e bine cunoscut; ele sunt și mai înaintate.

În mișcarea aceasta viaie și tot mai puternică noi vedem frământările sufletului românesc de a-și căuta

toare, la poalele munților pleșuvi, cu pereți înalți de stâncă albă și platouri largi acoperite cu petrișuri ale Herțegovinei — vechiul „Ducatul Sf. Saba“ al Venețianilor, — în tabăra orașelului Trebinie, de pe malul râului, sărac în apă, Trebinicița, — răsună cântece duioase pline de dragoste și dor, și jale, și amar...

„E doina românească ce răsună în acest colțor depărtat, ăcut între litoralul dalmatin și munții ce mărginesc învecinatul principat Montenegrin... E doina românească, ce-o cântă soldații români, cu privirile ațintite înspre hotărâle depărtate, unde îi chiamă dorul de casă și de părinți... Spre miază-noapte se înalță, pierzându-se în zarea albastrie, piscul cărunțului Orien pe hotarul Montenegruului... Spre răsărit și apus și miază-noapte alți munți, tot munți; numai munți, nălbiți de zăpadă iarna și până târziu primăvara, și aproape lipsiți cu desăvârșire de verdeața senină a munților de-acasă — chiar și vara...

„Orașelul Trebinie — un cătun cu vre-o 1500 de suflete — răsună de vorba românească, rostită în toate dialectele. Cea mai mare parte a soldaților, trimiși aici să păzească hotărâlele noi ale monarhiei, sunt

români de pretutindeni: din Bihorul sărac și inapoiat, din mai bogata și mai înaintata mărginime dela miazăzi, din înfloritoarele ținuturi ungurene și bănațene... Aici se întâlnesc frați cu frați...

„Nicăiri, poate, nu așteaptă soldații „poșta“ cu atâta dor ca aici în ostrovul acesta de străini, — mai ales acum, în preajma sărbătorilor... Se vor fi gândind oare cei de-acasă la ei de atâtea ori și cu așa dor, cum se gândesc ei la cei de-acasă?

„De obiceiurile de-acasă nu uită nici în străini. În zile de repaos se încing la horă — legănați de cântecul din fluier al unui fecior, odinioară ciobănaș pe plaiuri strămoșești, azi paznic al hotarilor depărtate; la sărbători mai mari îmbracă haina românească de călușeri și se pornesc, veseli, pe joc, uitând pe-o clipă de greul traiului în străini și de zilele multe ce le mai au până se vor putea din nou întoarce la vatra părintească...“

Extragem aceste fragmente din scrisoarea unui prieten al revistei noastre, care ne trimite și cele două fotografii publicate la acest loc. Una reprezintă un grup de soldați români cari au jucat „Călușerul“ cu prilejul aniversării bătăliei dela Biskupita (1866). În fruntea lor stă un simpatic căpitan român, cunoscut în cercuri largi. A doua e o probă de „Călușer“, în curtea cazarmei. Privitori sunt: același căpitan și cățalușul său cuminte „Coujou“, la dreapta un soldat cu fluierul, iar în fund câțiva tovarăși de arme...

*

„Mărul“. Ca o întregire la recenzunea dlui G. Bogdan-Duică despre piesa dlui Z. Bârsan publicăm și impresiile unui spectator ardelean. „Mărul“ a fost primit cu multă căldură și cu entuziasm de publicul bucureștean, care dovedește un interes tot mai mare față de Teatrul Național. Ziarele din capitala țării românești, cu mici excepțiuni, au avut cuvinte de laudă despre talentul dramatic al autorului, de care se leagă multe speranțe. La prima reprezentație aplauzele publicului însuflețit au chemat pe dl Bârsan de vre-o cinci ori la rampă, făcându-i-se ovațiuni sincere. Mama autorului, o țărăncă inteligentă și vioaie din Sân-Petru de lângă Brașov, care a fost de față la premiera fiului ei, a fost sărbătorită cu multă dragoste de prietini și admiratorii autorului. Insuș directorul Teatrului Național, dl Pompiliu Eliade, a felicitat pe mama fericită, sărutându-i mâinile înăsprite de muncă. Această scenă înduioșătoare a emoționat adânc pe toți ceice erau de față.

Piesa are scene de o rară frumusețe poetică. Calitățile ei au făcut-o să se menție mai multe seri pe afiș, având întotdeauna acelaș succes. Noi Ardelenii putem fi mândri că dl Bârsan și-a făcut cu izbândă

intrarea pe prima scenă românească și sperăm că talentul d-sale va reuși să se impună din ce în ce mai mult.

C.

*

Conferințele și seratele Asociațiunii. În sala festivă a Muzeului la 20 Decemvrie n. în locul reprezentației teatrale s'a improvizat o serată muzicală, care a reușit splendid. A avut următorul program:

1. Faure: *Crucifix*, duet pentru sopran-bariton, cântat de d-nele Triteanu și Crișan și dl Octavian Mureșian.
2. Chopin: *Poloneza es moll*; Tib. Brediceanu: *Ardeleana*, solo de pian, executat de dșoara C. Man.
3. Mascagni: *Arie din Cavaleria rustică*, cântată

Soldați români, jucând călușerul în Bosnia.

de dna Triteanu. 4. Thierot: *Pe lacul Traun*, solo de bariton cu terzet de dame, cântat de d-nele Triteanu, Crișan, dșoara Drechsler și dl Oct. Mureșian. 5. Chovan: *Dans românesc* la patru mâni, executat de d-nele M. Brote și Triteanu. Dna Tăslăuanu a cetit schița „Nicușor“ de dl Ion Al. Brătescu-Voinești.

Toate punctele au fost cu entuziasm aplaudate de public. Dnul Mureșian, un distins bariton, a cucerit publicul, ca și dna Triteanu în Aria din Cavaleria lui Mascagni. Duetele și terzetele de asemenea au fost bine susținute de d-nele Crișan, Triteanu și dșoara Drechsler. Dșoara Man a executat „Poloneza es moll“ a lui Chopin și „Ardeleana“ dlui Tib. Brediceanu, dovedind un frumos talent muzical. Dna Brote, pe care întreg publicul Sibiian o cunoaște și o apreciază ca o perfectă pianistă, ne-a făcut surpriza de a executa, împreună cu dna Triteanu, „Dansul românesc“ de Chovan.

Duminecă în 27 Decemvrie n. dl prof. Bratu și-a ținut conferința despre Raffael. După o reprivire clară și concisă asupra picturei înainte de renaștere, a vorbit de cele trei epoci ale picturei lui Raffael, proiectând cu schiopconul principalele tablouri și dând explicații

nimerite și corecte despre ele. În conferința dlui Bratu a putut descoperi oricine studiul conștient și priceperea de a expune materialul vast în câteva caracteristice cuprinzătoare. Atât proiecțiunile cât și frumoasa conferință a dlui Bratu au izbutit să trezească în sufletul celor de față câteva clipe de înseninare artistică.

În cursul lunei Ianuarie, Dumineca primă, se va juca piesa „Casă veche” de Theuriet, de diletanții din Sibiiu, sub conducerea dlui Iuliu Enescu. În a doua Duminecă dl preot Gheorghe Tulbure va ține o conferință despre „Copilăria și tinerețea lui Șaguna”. În a treia Duminecă va avea loc o serată muzicală. În a patra Duminecă dsoara Dr. Eleonora Lemény va vorbi despre Faust.

*

„Fond cultural”. P. Sf. Sa mitropolitul Ioan Mețianu publică în fruntea „Tel. Român” dela 17 Decemvrie n. un călduros apel în scopul înființării unui „fond cultural”, — pentru susținerea școlilor ce le avem și înființarea altora noi. P. Sf. Sa face începutul contribuiri cu suma de 4000 coroane, îndatorindu-se a mai contribui, cât timp va trăi, cu câte 1200 coroane anual. Dl Al. Mocsonyi a dăruit 5000 cor., iar dl N. Vecerdea din Brașov 1000 cor.

Credem că acest apel va afla răsunet la toți ceice au dragoste pentru școala românească și înaintarea poporului românesc.

*

Știri. În curând va apărea în editura institutului „Minerva” din București noul volum de poezii al d-lui Octavian Goga, intitulat „Ne chiamă pământul”.

* Direcțiunea Teatrului Național din București a intervenit pe lângă primăria orașului ca să-i cedeze un teren din fundul „Cismigiuului” pentru ca să se construiască aici un Teatru Național de vară, unde vor juca numai artiștii Teatrului Național.

* Dl Dr. George Simon, avocat în Aiud, a oferit suma de 100 coroane, premiu pentru cea mai bună lucrare despre modul cum ar putea să-și poarte economul nostru, mai practic, o comptabilitate ușoară. La concurs pot lua parte numai membri ai Asociației de pe teritoriul despărțământului Aiud-Teiuș. Lucrările, însoțite de un plic conținând numele autorului, sunt a se trimite, până la 31 Maiu 1909, la adresa președintelui despărțământului: Ioan Maior, protopop în Aiud.

* Marți, în 8 Decemvrie n., și-a sărbătorit în Șimleul-Silvaniei jubileul de 50 de ani de preoție vicarul Sălajului dl Alimpeie Barbuloviciu, sărbătorit de toți cei din jurul lui și felicitat din partea multor săi prieteni din cele mai depărtate ținuturi locuite de Români. Iubilantul e președintele despărțământului Șimleu al „Asociației” și un sprijinitor în suflete al tuturor mișcărilor noastre culturale. S’a născut la 6 August 1834 în Chilioara.

* Dl Dr. Sextil Pușcariu a fost numit profesor definitiv la universitatea din Cernăuți.

* Fostul director al Conservatorului din București, Eduard Wachmann, a încetat din viață.

* „Asociațiunea” a făcut o adresă tuturor diecezelor noastre, rugându-le să adreseze un cercutar către oficiile protopopești și parohiale, invitându-le să stăruie pentru sprijinirea „Asociațiunii”, pentru înființarea cursurilor de analfabeți și pentru ținerea prelegerilor populare la sate.

Biserica și Școala (Nr. 50.) publică cercularul dat de Ilustritatea Sa Episcopul Ioan I. Papp.

* Din București primim un avis că se intenționează publicarea lucrării „Figuri contemporane”, un fel de dicționar care va cuprinde informații asupra tuturor celor cari și-au creat un loc de frunte în activitatea socială și națională.

* În București apare un nou ziar „Minerva” sub direcția dlui Ioan Slavici și redactat de cei mai buni ziariști din România. Ziarul apare în editura institutului „Minerva”, care a contribuit așa de mult la înflorirea mișcării noastre literare în anii din urmă. Noul ziar e independent, așa că poate fi citit și la noi cu mult folos. Abonamentul pe an: 40 lei.

* Domnișoara Elenora Leményi, profesoară la școala civilă de fete la „Asociațiunii” din Sibiiu, a fost promovată, la 12 Decemvrie, — doctor în filozofie, summa cum laude, la universitatea din Cluj.

Dsoara Leményi e prima Româncă care și-a câștigat titlul de doctor în filozofie. Felicitările noastre.

* Pentru soldații din Bosnia, în mare parte Români, s’au aranjat serate, baluri, concerte în diferite centre. În Timișoara s’a aranjat un concert cu sprijinul cântăreței noastre d-na Lucia Cosma. Succesul, precum eră de așteptat, a fost desăvârșit. S’au încasat 1200 coroane, cari se vor împărți, de sărbători, între soldații din Bosnia.

* Celebra noastră artistă Agata Bârsescu-Radovici își urmează turneul și se bucură în toate centrele românești de aceeaș primire entuziastă, de aceeaș caldă și sinceră simpatie. În Arad, „Serata artistică”, în care dna Bârsescu-Radovici a înduioșat și însuflețit publicul interpretând: Phedra și Sapho, a cuprins și alte puncte nu mai puțin atrăgătoare, căci au colaborat și: dna Lucia Cosma, cunoscută și mult apreciată noastră cântăreață, care a cântat mai multe arii, încheind cu „Leagăn verde de mătase” și „O ce veste minunată” ale lui G. Dima fiind răsplătită cu nesfârșite aplauze pentru admirabila interpretare, — și pianista d-ra Getta Hodoș din Blaj, o simpatică și mult promițătoare debutantă.

La Oravița s’au făcut Artistei noastre frumoase ovațiuni nu numai din partea Românilor ci și din partea publicului german. În Caransebeș e vorba ca reprezentația dnei Bârsescu-Radovici să coincidă cu serbările instalării noului Episcop.

* În București a apărut un nou ziar maghiar: „Romániai magyar ujság”. Noul ziar declară, în articolul de fond, că va lupta pentru dezvoltarea și întărirea elementului maghiar în România, purtându-se cu respectul cuvenit față de țara care le dă ospitalitate și „pâne”.

Redactor: OCT. C. TÂSLĂUANU.